

TUULELIND OÜ

VÄÄNA-JÕESUU METSA LINNUSTIKU
INVENTUUR 2024

Tellij:

Harku Vallavalitsus

Kallaste tn 12, Tabasalu

Kontakt: Brigita Perm

Teostaja:

Tuulelind OÜ

Tuulepesa, Üksnurme küla

Saku vald 75513

Reg. nr. 12632923

Kontakt: Aarne Tuule

e-post: aarne.tuule@gmail.com

+372 5800286

Sisukord

Töö teostamise asjaolud.....	3
1. Lähteülesanne ja metoodika.....	3
1.1 Töö lähteülesanne	3
1.2 Töö metoodika	3
1.3 Uuringuala.....	3
1.4 Välitööd.....	4
2. Välitööde tulemused	7
2.1 Leitud kaitsealused liigid ja nende arvukus	7
2.2 Ala linnustiku ja elupaikade üldistatud iseloomustus	11

Käesoleva aruande lisad:

- Vaanajoesuu linnud 2024.zip - MapInfo formaadis GIS-kihid kaitsealuste linnuliikide EELISesse saadetud piiritletud pesitsuselupaikadega ja alamkirjetega, peibutuspunktide asukohad.

Töö teostamise asjaolud

Käesolev töö on koostatud Harku Vallavalitsuse tellimusel seoses Vääna-Jõesuu metsa loodusväärtuste inventeerimisega kohaliku kaitseala loomise võimaluste väljaselgitamisel.

1. Lähteülesanne ja metoodika

1.1 Töö lähteülesanne

Vastavalt Harku Vallavalitsuse 08.01.2024 kirjale, peab uuring sisaldama vajaliku arvu välitöid, ülevaadet uuringuala liigilisest koosseisust, ajakohast ja ruumilist infot peamiste kaitsealuste jm oluliste liikide kohta. Uuringuala suurus on u 400 ha, kinnistud Keila metskond 28 (19801:001:4425), Keila metskond 26 (19801:001:4413) ja Vääna taatlemispolügoon (19801:011:0890).

Harku Vallavalitsuse ja Tuulelind OÜ vahel sõlmitud hanke-ja töövõtulepingus nr 5-9/37/24 on töö sisu kirjeldatud kui välitööd 8-10 välitööpäeva, perioodil 01.03-31.08.2024, 414 ha suurusel uuringualal, kinnistud Keila metskond 28 (19801:001:4425), Keila metskond 26 (19801:001:4413) ja Vääna taatlemispolügoon (19801:011:0890); kaitsealuste ja kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide peibutusotsing ja üldloendus, andmete kandmine EELISesse; ala väärtust linnustiku seisukohast kirjeldav aruanne.

1.2 Töö metoodika

Inventuuri metoodika järgis standardiseeritud kaitsealuse linnustiku inventuuri metoodikat¹, mis lühidalt on järgmine:

1. ühekordne metsakakkude peibutusotsing perioodil 20.03-30.04
2. ühekordne rähnide ja laanepüü peibutusotsing perioodil 20.03-30.04
3. ühekordne kanakulli peibutusotsing ja raopesade otsing perioodil 20.03-30.04
4. ühekordne muude kaitstavate linnuliikide (nt väike-kärbsenäpp) inventuur perioodil 25.05-15.06
5. ühekordne kaitstavate öise aktiivsusega linnuliikide (öösorr, rukkirääk) inventuur perioodil 20.06-10.07

1.3 Uuringuala

Uuringuala asub Harju maakonnas Harku vallas 414 ha suurusel alal ning hõlmab kinnistud Keila metskond 28 (19801:001:4425), Keila metskond 26 (19801:001:4413) ja Vääna taatlemispolügoon (19801:011:0890).

¹ EOÜ 2013. Natura 2000 kaitsealade võrgustikku kuuluvate linnualade linnustiku seire ettepanek ja seirekava aastateks 2013-2024. Eesti Ornitoloogiaühingu seirekomisjon.

tundi enne loojangut kuni pool tundi peale loojangut värbkakk; loojangust kuni 3 tundi peale loojangut teised metsakakud); 2. varahommikune kakupeibutus (kaks tundi enne päikesetõusu kuni pool tundi peale päikesetõusu teised metsakakud; pool tundi enne päikesetõusu kuni pool tundi peale päikesetõusu värbkakk); 3. rähnipeibutus (pool tundi enne päikesetõusu kuni 3-4 tundi peale päikesetõusu). Rähnipeibutusega samaaegselt saab kasutada ka laanepüü peibutusvilet (isaslinnu laul) ning kanakulli peibutusheli (ärevushäälitsus). Kogu alal toimub vähemalt ühekordne peibutamine selleks soodsa ilmaga (tuulevaikne kuni nõrga tuulega sademeteta ilm, temperatuur külmimal hetkel mitte alla -5 kraadi).

Kanakulli peibutusotsing toimub sarnaselt eelkirjeldatule heli esitamise teel perioodil 15.03-30.04, eelistatult hommikusel ajal, mil liik on aktiivsem. Kanakulli peibutamise saab ühildada metsade lausalise läbiotsimisega ehk raopesade otsimisega.

Kakkude peibutusotsing toimus 03.03 ja 06.03 õhtul ning 24.04 varahommikul, rähnide, laanepüü ja kanakulli peibutusotsing 24.04, 25.04 ja 26.04 varahommikul. Metsade läbiotsimine toimus koos rähnide, laanepüü ja kanakulli peibutusotsinguga varahommikul ja põhjalikum otsing 26.04 ja 31.05 päeval. Ilmaolud olid nendel päevadel nõuetekohased ja soodsad – nõrk tuul, sademeteta.

Joonis 2. Kakkude peibutuspunktid ja heli minimaalse leviulatuse ala ($r=400m$) uuringualal. Aluskaart: Maa-ameti ortofoto.

2. Välitööde tulemused

2.1 Leitud kaitsealused liigid ja nende arvukus

Uuringualal saadi välitööde käigus kokku 51 kontakti kaitsealuste linnuliikide isenditega, pesitsemas leiti 23-25 paari kaitsealuseid linde 12-13 liigist, 11 neist on III kaitsekategooria linnuliigid (tabel 1).

Tabel 1. Vääna-Jõesuu metsa kaitsealune linnustik 2024

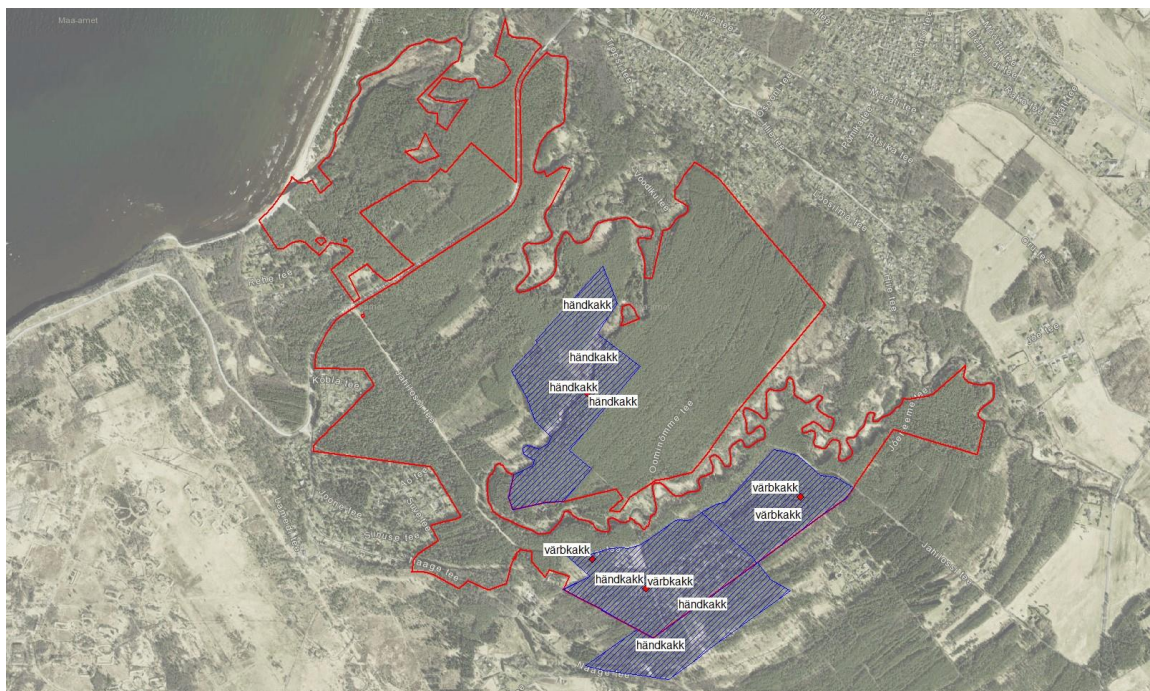
Jrk	Liik_eesti	Liik_ladina	Kaitse-kategooria	Kontakte	Paare	Pesitseb uuringualal
1	värbkakk	Glaucidium passerinum	III	4	1	1
2	händkakk	Strix uralensis	III	5	2	2
3	kanakull	Accipiter gentilis	II	3	1	1
4	herilaseviu	Pernis apivorus	III	1	1	0-1
5	laanerähn	Picoides tridactylus	II	3	2	2
6	musträhn	Dryocopus martius	III	5	1	1
7	väike-kirjurähn	Dendrocopos minor	III	1	1	1
8	väike-kärbsenäpp	Ficedula parva	III	3	3	3
9	laanepüü	Tetrastes bonasia	III	6	3	3
10	hoburästas	Turdus viscivorus	III	5	2	2
11	öösorr	Caprimulgus europaeus	III	10	6	5
12	rukkirääk	Crex crex	III	5	3	2
13	kassikakk	Bubo bubo	I	0-1	0-1	0-1

Joonis 4. Kaitsealuste linnuliikidega saadud kontaktid ja EELISesse piiritletud pesitsuselupaigad uuringualal. Aluskaart: Maa-ameti ortofoto.

Värbkakuga (*Glaucidium passerinum*; III kat) saadi kokku neli kontakti, kõik juba varasemalt teadaolevas ja EELISesse kantud elupaigas (-2013687024) või selle läheduses. EELISes piiritletud pesitsuselupaiga piire korrigeeriti vastavalt linnuga saadud kontaktide asukohtadele, liigile sobiliku elupaiga ja pesapuude olemasolule ning maastikul toimunud muutustele seoses raiega Madise maaüksusel. Uuringualal on EELISesse piiritletud teinegi värbkaku leiukoht (-2013774386) Vääna taatlemispolügooni maaüksuse kirdeosas ja Männitihniku, Karjaotma, Metsasepa, Teelehe, Rätsepa ja Kõrvemetsa maaüksustel. Seal piirkonnas liigiga kontakti saadud. See on ka ootuspärane, sest kahe elupaiga vahe on ca 1 km ja tõenäoliselt on tegu sama territooriumi erinevate elupaikadega, mida territooriumi asustavad ja paari moodustavad isendid kasutavad erinevatel aastatel vaheldumisi.

Händkakuga (*Strix uralensis*, III kat) saadi kokku viis kontakti kahes erinevas elupaigas. Kaks kontakti saadi uuringuala lõunaservas Jahilossi tee ja Naage tee vahel, kus händkaku isaslind häälitsetes peibutushelile vastates ning mõned õhtud hiljem ka iseseisvalt. Pesa asukohta ei leitud, kuid on tõenäoline, et see jääb väljapoole uuringuala. Uuringuala keskosas saadi aga kolm kontakti, sh kaks neist häälitseva isaslinnuga samal märtsiõhtul ning hiljem lennuvõimeliste poegade juuliõöl. Täpset pesapaika ei leitud, kuid metsa struktuuri ja lindude asukohtade järgi peaks see olema Vääna jõe vasakkaldal Oominõmme teest läänes.

Joonis 5. Kakkudega saadud kontaktid ja EELISesse piiritletud pesitsuselupaigad uuringualal. Aluskaart: Maa-ameti ortofoto.

Kanakulli (*Accipiter gentilis*, II kat) varem teadaolevas elupaigas (EELIS ID - 1781058962) olid varem liigi poolt kasutatud pesad asustamata, kuid lind vastas kevadel elupaigas peibutusele ja otsingu tulemusel leiti ka senise piiritletud pesitsuselupaiga piires uus pesa. Pesitsus oli tänavu edutu.

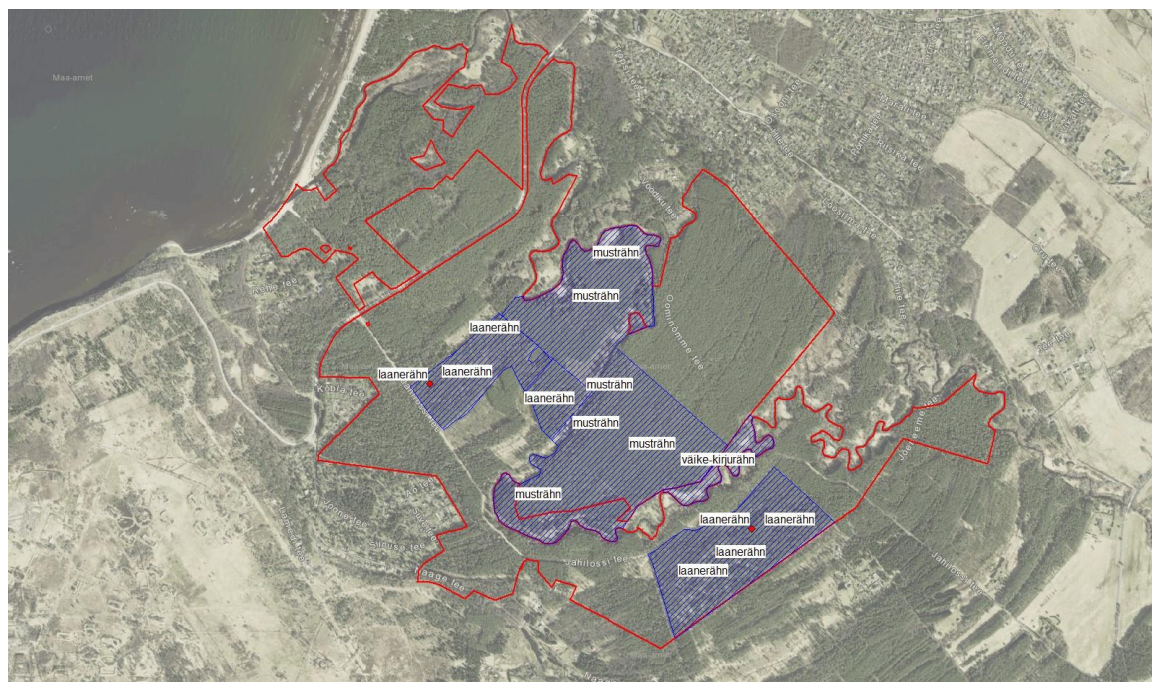
Herilaseviu (*Pernis apivorus*, III kat) eelmisel aastal kasutatud pesa leiti uuringuala edelanurgast Jahilossi tee ja Naage tee vahelisest vanametsaosast. Käesoleval aastal oli pesa asustamata, liiki alal ei kohatud.

Kassikaku (Bubo bubo, I kat) varem teadaolev pesitsuselupaik (EELIS ID -1246459458) uuringuala idanurgas on töö autori poolt riikliku kassikakuseire raames iga-aastaselt seiratav ning seda ka tänavu. Kassikaku häälightsusi otsiti liigile omasel kellaajal loojangu ajal ja järel kogu uuringuala ulatuses, samuti kasutati häälightsusega peibutamist. Ühtegi selget kontakti ei saadud. Varasematel aastatel on kogu uuringuala piires leitud kassikaku tegevusjälgi ning on olnud ka kinnitamata juhuvaatlusi uuringuala mereäärses osas Keila metskond 28. maaiüksusel.

Laanerähni (*Picus tridactylus*, II kat) leiti alal pesitsemas kahes piirkonnas. Isaslind ja emaslind regeerisid peibutusele uuringuala lõunaservas samas metsaosas, kus pesitsevad ka värbkakk, kassikakk ja kanakull. Kogu elupaigas oli palju värskeid tegevusjälgi, mis on selle liigi puhul iseloomulikud. Ala keskosas kohati samuti ärevat isaslindu ja erinevas vanuses tegevusjälgi suurel alal. Kokku saadi 3 kontakti lindudega ja kümneid tegevusjälgedega puid.

Musträhn (*Dryocopus martius*, III kat) on häälekas ja keskealistes ning vanades metsades levinud liik, kellega saadi uuringuala keskosas kokku viis olulisemat kontakti. Üsikutuid tegevusjärgi esines pea kogu alal, kuid need olid vanemad ja osaliselt ilmselt talvised.

Väike-kirjurähn (*Dendrocopos minor*, III kat) on elupaiga leidnud Vääna jõe kaldaribas ja luhal kasvavates leppades ja teistes lehtpuudes. Kevadel saadi üks kontakt ühes elupaigas.

Joonis 6. Kaitstavate rähnidega saadud kontaktid ja EELISesse piiritletud pesitsuselupaigad uuringualal. Aluskaart: Maa-ameti ortofoto.

Laanepüüga (*Tetrastes bonasia*, III kat) saadi kokku kuus kontakti kolmes elupaigas, lisaks leiti ohtralt tegevusjälgi. Liik esines pea kõikjal, kus leitud talle meeldivat niiskemat metsa erinevas vanuses kuuskedega.

Hoburästa (*Turdus viscivorus*, III kat) esines alal pesitsejana kahes kohas. Uuringuala keskosas, Oominõmme tee piirkonnas, kasvab liigiomane elupaik ja seal võib pesitseda ka rohkem kui üks paar. Läbirände ajal märtsi lõpus, laulis piirkonnas 3-4 isendit.

Rukkiraak (*Crex crex*, III kat) andis viis kontakti kolmes erinevas elupaigast, neist üks napilt väljaspool uuringuala. Üllatuslikult ei kohatud rääku Vääba jõe äärsetel väiksete luhalappidel, kuid see-eest pesitses liik ajutises elupaigas ehk värskematel niisketel lankidel kahes kohas.

Öösorriga (*Caprimulgus europaeus*, III kat) saadi kahel ööl kokku 10 kontakti kuues erinevas kohas nii kuivadel lankidel kui männikute hõredamates osades, neist üks elupaik jääb uuringualast napilt välja. Enamik uuringualast on liigile pesitsemiseks väga sobilik, seetõttu on ka arvukus nii kõrge.

Joonis 6. Suviste ööliikidega saadud kontaktid ja EELISesse piiritletud pesitsuselupaigad uuringualal. Aluskaart: Maa-ameti ortofoto.

Väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*, III kat) esines alal kolmes kohas, sobilikku elupaika leidub alal rohkem.

Kaitsealustest liikidest kohati uuringualal veel hiireviud ja sookurge. Hiireviu alal ei pesitse, teadaolev pesa (EELIS ID 358772730) jääb Jahilossi tee ääres uuringuala kagupiirist 80m kaugusele. Sookured toitused uuringualal, kuid liigi elupaiganõudlust arvestades on tõenäoline pesapaik väljaspool uuringuala.

2.2 Ala linnustiku ja elupaikade üldistatud iseloomustus

Vääna-Jõesuu mets on piirkonna üks suurimaid ja terviklikumalt säilinud metsamassiive väljaspool Sõrve looduskaitseala ning moodustab koos viimatinimetatuga olulise tuumala ja ranniku ja Sõrve kaitseala vahel olulise koridori paljudele liikidele. Ala on ümbritsetud inimasustusest ja sellega kaasnevast taristust, samas ei ole metsamajanduse mõjud ala sees seal elupaiga leidnud liikidele veel tugevat mõju avaldanud. Tänapäevases seisundis on ala mitmekesise maastiku ja metatüüpidega ning piisava terviklikkusega ala, kus pesitseb vähemalt 25 paari kaitsealuseid linde vähemalt 12 liigist. Kaitsealuse linnustiku liigiline mitmekesisus on suurim ala lõuna- ja keskosas ning madalam põhjaosas ranniku läheduses. Põhjuseks sealsed liigivaesemad nõmme- ja palumetsad ning väga intensiivne inimkoormus. Kogu uuringuala metsad on jalutajate, tervisesportlaste ja loodusnautlejate poolt kõrgelt hinnatud ja kõik arvukad metsarajad on aktiivses kasutuses. Ala põhjaosas Klooga maantee ümbruses ja eriti Klooga maantee ja mere vahel, on inimkoormus aga eriti kõrge. Kindlasti mõjutab liigilist mitmekesisust ka mere vahetu lähedus, sarnast “maailma serva” efekti oli märgata ka Suurupi merekindluse metsa linnustiku inventuuri käigus.

Elupaiga olemaolu ja uuringuala pindala poolest võiks uuringualal pesitseda veel valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), kellele on Vääna jõe ääres sobilikke lehtpuid piisavalt. Tänavu kontakti ei saadud, kuid elupaik on olemas. Samuti on alal võimalik pesitseja lõopistik (*Falco subbuteo*), keda samuti tänavu pesitsemas ei leitud, kuid elupaik on liigile väga omane.

Merikotka (*Haliaeetus albicilla*, I kat) kasvavat arvukust, piirkonnas teadaolevate elupaikade asukohti ja liigi tasapisi kasvanud inimtalvust arvestades peaks liik alal juba pesitsema. Lähimad teadaolevad leiukohad asuvad uuringualast ca 6 km läänes ja 6 km idas ning niivõrd heas mereäärses piirkonnas mahub praeguse arvukuse (=asustustiheduse) juures nende vahele vabalt veel üks paar (Hiiumaal on pesade vahe ca 5km, väga heades elupaikades vähemgi). Uuringualal on merikotkale sobilikke pesaeraldiseid ja pesapuid külluslikult, sh ka madala häiringuga piirkondades. Sobivaim on Vääna jõe vasakkallas Oominõmme teest läänes 180-aastaste mändidega metsaeraldistega, kuid ka seal on ohtratel jalgradadel ja sihtidel palju jalutajaid. Siiski on liigi pesitsema asumine alal järgmise 5 aasta jooksul väga tõenäoline.

Kassikaku (*Bubo bubo*, I kat) teadaolev pesitsuselupaik asub uuringuala kagunurgas, viimastelaastatel ei ole seal pesitsemist tuvastatud. Kontakti liigiga on otsitud igal aastal suures piirkonnas merest kuni Sõrve kaitseala Tugamanni SKV-ni ning kogu selles piirkonnas on kontakte ka saadud. Oletuslikult on kunagi Vaila elupaika asustanud isenditest vähemalt üks hukkunud ning teine asustab suurt ala ning liigub paarilise otsingul laialt ringi. Varasematel aastatel on kogu uuringuala piires leitud kassikaku tegevusjälgi (liigile omaseid murdeid) ning on olnud ka kinnitamata juhuvaatlusi uuringuala mereäärses osas Keila metskond 28 maaüksusel. Juhuvaatluste kese nihkus mõnes aastad tagasi rohkem Sõrve LKA poole ning päädis territoriaalse kassikakupaari leidmisega Tugamanni SKV-s. Samas ei ole ka seal pesitsust tõestatud ning Vääna-Vaila-Sõrve “fantomkakk”

võib tegutseda endiselt laial alal. On teada, et liigi edukas pesitsus on seotud ranniku lähedusega ning eelistatud elupaik on just selline, mida leiab suures osas uuringuala merepoolses osas (nõmme- ja palumetsad). Ka selle liigi jaoks on probleemiks kõrge inimkoormus, maas pesitseva liigina eriti just rihmata jalutavad koerad. Elupaiga poolest on suur osa uuringualast liigile väga sobilik ning on täpselt teadmata, kas ja mil määral liik uuringuala pesitsejana asustab. Toitumisalana osaliselt kindlasti.

Koostanud Aarne Tuule

16.12.2024